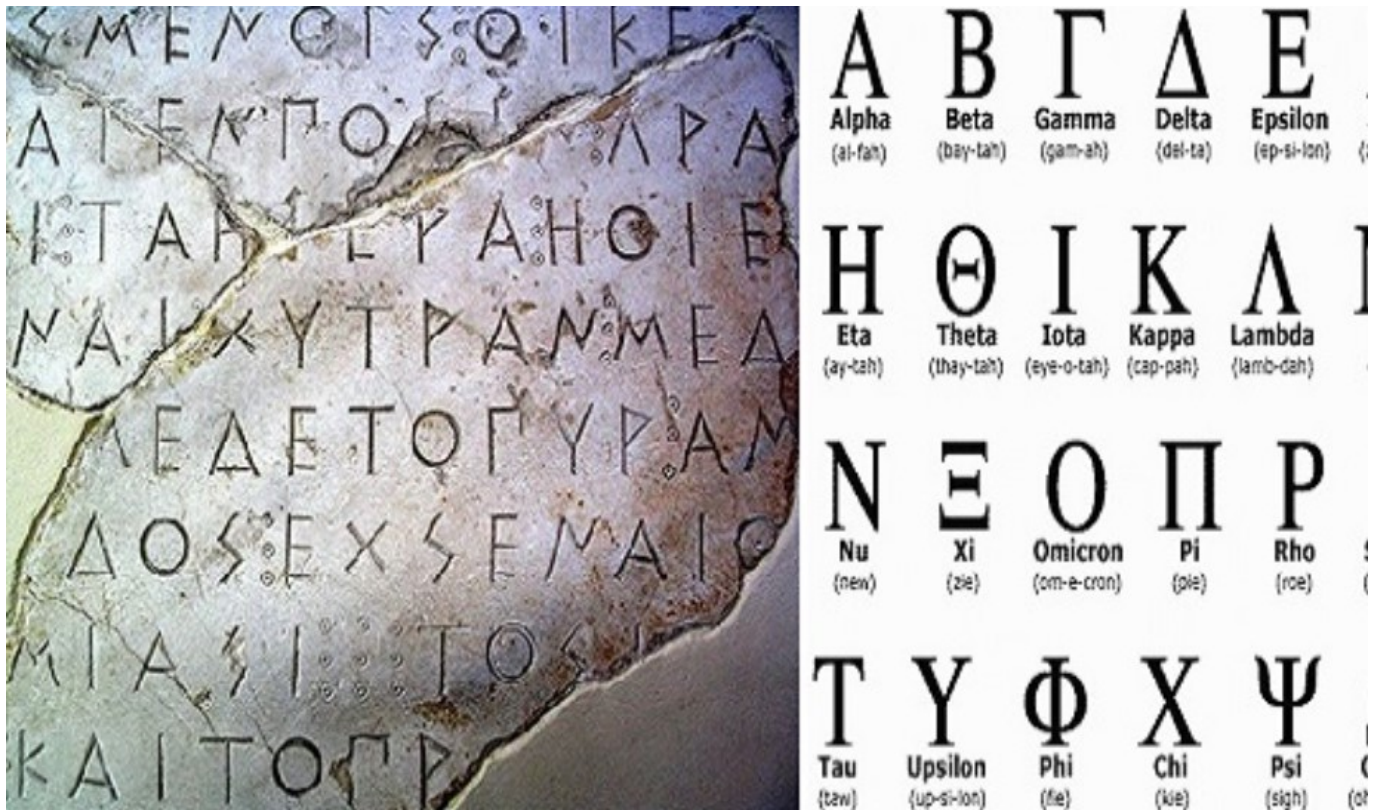

Ελληνική γλώσσα: το πολυτίμητό μας τζιβαϊρικό

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Εκπαίδευση](#)

«....Στα χρόνια μας, πρέπει να μην το ξεχνάμε, το ζήτημα δεν είναι πια αν θα γράφουμε καθαρεύουσα ή δημοτική. Το τραγικό ζήτημα είναι αν θα γράφουμε, ή όχι, ελληνικά». Είναι του Σεφέρη η προειδοποίηση, για την εισβολή των ξένων λέξεων, φαινόμενο που έλαβε ανεξέλεγκτες διαστάσεις στις μέρες μας.

Ποιοι είναι όμως οι λόγοι που οδηγούν στην άλωση της γλώσσας μας από τους λεγόμενους ξενισμούς; Πού οφείλεται αυτή η αδικαιολόγητη χρήση ξένων λέξεων και φράσεων; Εν τάχει απαριθμούμε κάποιους απ' αυτούς.

Πρώτον: Η κάμψη των παραγωγικών και αφομοιωτικών ικανοτήτων της γλώσσας μας. Δείγμα ευρωστίας μιας γλώσσας είναι να εντάσσει και να προσαρμόζει στο δικό της κλιτικό σύστημα ξένες λέξεις ή να πλάθει ελληνολεκτικά αντίστοιχα στοιχεία. Χάρis στον παλαιότερο αφομοιωτικό δυναμισμό της γλώσσας μιλούμε σήμερα για καουμπόηδες, τρακτέρια, βιταμίνες, γκοφρέτες, πλατφόρμα, τεστάρω, καφετζής, ρουσφέτι, μπελάς, μουσαφίρης, λιντσάρω και εκατοντάδες εξελληνισμένες ονομασίες ξένων πόλεων, ποταμών, χωρών. (Βρυξέλλες, Λονδίνο, Αυστρία, Παρίσι, Ρήνος, Βολταίρος, κλπ). Έξοχα δείγματα της ικανότητας της λόγιας κυρίως γλώσσας να πλάθει νέες λέξεις, αντλώντας από τα αστείρευτα γλωσσικά μας κοιτάσματα, και να αντικαθιστά ξένες, έχουμε σε πάμπολλες περιπτώσεις.

Έτσι η πόστα έγινε ταχυδρομείο (ταχύς+δρόμος), ο μίνιστρος έγινε υπουργός, ο αβοκάτος έγινε δικηγόρος (δίκη+αγορεύω), το σπιτάλι έγινε νοσοκομείο (νόσος+κομώ=φροντίζω), η γαζέτα έγινε εφημερίδα (επί +ημέρα), ο κόνσολος έγινε πρόξενος (προ+ξένος), το καπιτάλι έγινε κεφάλαιο, το ρομάντζο έγινε μυθιστόρημα, το γκουβέρνο έγινε κυβέρνηση, και χιλιάδες άλλες.

Η αποκοπή μας από την αρχαία γλώσσα, η περιθωριοποίηση της λεγόμενης καθαρεύουσας, που ταυτίστηκε με τον στείρο συντηρητισμό (αν και συνιστούσε μια ανεξάντλητη, δανειοληπτική γλωσσική δεξαμενή) κατάντησαν την νεοελληνική "να εκλιπαρεί" τις ξένες γλώσσες, για να καλύψει την ανεπάρκειά της

και να μεταφυτεύει, ανεξέλεγκτα και αθρόα, ξένα στοιχεία, χωρίς, επαναλαμβάνουμε, να τα εξελληνίζει ή να τα προσαρμόζει στο δικό της τυπικό.

Δεύτερον: Η συμπλεγματική επίδειξη «ξενογλωσσίας» από παντοίους θεράποντες του καλάμου, διανοούμενους, δημοσιογράφους, διαφημιστές και λοιπούς τιποτολόγους. Πολλοί έχουν την εντύπωση ότι το διάνθισμα της γλώσσας τους (γραπτής ή προφορικής) με ποικίλους ξενισμούς, τους χαρίζει περιωπή και κύρος ή αξιοπιστία στα λεγόμενα ή στα διαφημιζόμενα προϊόντα τους.

Μια τυχαία δειγματοληπτική καταγραφή αποδεικνύει του λόγου το αληθές. Έτσι ακούμε να μιλούν πολλοί για: ντόπινγκ κοντρόλ αντί για έλεγχο αναβολικών, ρέκορντμαν αντί για πρωταθλητή, ριπλέι για επανάληψη, πρέσινγκ για πίεση, τάνκερ για δεξαμενόπλοιο, καμεραμάν για εικονολήπτη, σετ για σύνολο, σπήκερ για εκφωνητή, αβαντάζ για πλεονέκτημα, τεραίν για γήπεδο, πρες κόμπερανς για συνέντευξη τύπου, πρες ρουμ για γραφείο τύπου, ακούμε για σελφ τεστ, για κόβιντ, κλικ αγουέι και δεκάδες άλλες περιπτώσεις που ξεβράστηκαν με τον κορονοϊό.

Τρίτον: Όπου και να στρέψεις σήμερα το βλέμμα σου, σε βιβλία και περιοδικά, σε δρόμους και προθήκες, σε αντικείμενα και σώματα ανθρώπινα, σε παιχνίδια και εργαλεία, καθώς και σε τεχνικές επικοινωνίας και ηλεκτρονικά συστήματα πληροφοριών, συναντάς σχεδόν αποκλειστικά την ξενόγραφη ή ξενόγλωσση διατύπωση. Έτσι αργά αλλά σταθερά εξοικειώνεσαι μαζί της, εθίζεσαι σ' αυτήν, την αποδέχεσαι σαν αυτονόητο εικαστικό στοιχείο της καθημερινής ζωής. (Όλα αυτά καλλιεργούν το έδαφος, χωρίς να γίνονται κατ' ανάγκη γι' αυτό το σκοπό, για την αντικατάσταση του ελληνικού αλφαβήτου με το λατινικό).

Μπορεί σήμερα να μιλάμε για την απειλή της παγκοσμιοποίησης και τον κίνδυνο να καταντήσουμε μια ασήμαντη καταναλωτική - και «γλωσσική» -επαρχία της Δύσεως, αλλά να έχουμε υπ' όψιν πως τα προκεχωρημένα της φυλάκια, είναι αυτά που επηρεάζουν το ήθος και τον ψυχισμό μας, όπως η μουσική, (το είχε επισημάνει από την αρχαιότητα ο Πλάτων), η μόδα, τα τρόφιμα, ο χορός, η τηλεόραση, το διαδίκτυο. Αν και υπάρχει νόμος του κράτους από το 1984, που επιβάλλει πάλι στην ξενόγλωσση επιγραφή να αναγράφεται και η ελληνική, ως συνήθως, ο νόμος πετάχτηκε στον κάλαθο των αχρήστων.

Τι φταίει: Η παρεχόμενη παιδεία. Παράδειγμα. Τα γλωσσικά εγχειρίδια του Δημοτικού είναι ελλιπέστατα, που υποτιμούν την νοημοσύνη, την προσληπτικότητα και τις ανάγκες των μαθητών. Βιβλία με φτωχότατο λεξιλόγιο, από τα οποία απουσιάζουν προκλητικά οι επιφανείς χειριστές της γλώσσας μας και διαιωνίζουν, την γλωσσική ακαταστασία. Είναι δυνατόν να απουσιάζει η ετυμολογία από την

ύλη, το πιο γοητευτικό κομμάτι της γλώσσας μας, ετυμολογία, η οποία θα διδάξει στον μαθητή την διαχρονικότητα της γλώσσας μας και θα του ανοίξει, διάπλατα μπροστά του, την ακένωτη γλωσσική πηγή από την οποία θα αντλεί συνεχώς. (Λες στα παιδιά ότι η λέξη «πυρετός», έχει μέσα της το «πυρ», την φωτιά και κατανοούν, με έκπληξη, τον όρο. Τους αναθέτεις, ως άσκηση, να βρουν παράγωγα του «πυρός» και σου αραδιάζουν... το μισό λεξικό).

Ο μαθητής δεν έρχεται να επαναλάβει στο σχολείο αυτό που ήδη γνωρίζει από την αυθόρμητη εμπειρία της εξωσχολικής καθημερινότητας, αλλά να εμπλουτίσει το λεξιλόγιο του με καινούργιες λέξεις να δέσει, ενιαία και οργανικά, μέσω της γραμματικής και του συντακτικού, τα διάφορα σκόρπια στοιχεία της γλώσσας που μιλάει. Τα γλωσσικά βοηθήματα του Δημοτικού είναι κατάλληλα μάλλον για ξενόγλωσσους και ένας μέσος μαθητής δεν χρειάζεται παραπάνω από 15-20 λεπτά για να συμπληρώσει τις υπάρχουσες σ' αυτό ασκήσεις. Γι' αυτό και του είναι βαρετά. Το θέμα είναι τεράστιο και δεν εξαντλείται με μια σύντομη περιγραφή του.

Να κλείσω με τους πιο ύπουλους και επιβλαβείς ξενισμούς, απ' αυτούς που αποπτωχεύουν την γλώσσα μας, είναι η συχνοχρησία του ρήματος κάνω. Μια σειρά από καίριες λέξεις της ελληνικής γλώσσας έχουν υποκατασταθεί στη χρήση τους από το ρήμα κάνω. Ενώ η νεοελληνική γλώσσα παρουσιάζει το μέγιστο πλεονέκτημα, να διαθέτει δύο ή και περισσότερες λέξεις για το ίδιο πράγμα, γεγονός απότοκο της μακραίωνης και δημιουργικής της διαδρομής, εντούτοις, παρατηρείται σήμερα το φαινόμενο να εγκαταλείπονται σωρηδόν λέξεις με σαφήνεια και εκφραστική καθαρότητα και να χρησιμοποιείται «κατά κόρον», η λέξη-τσίχλα, το ρήμα κάνω.

Έτσι, παραδείγματος χάριν, λέμε στην Νεοελληνική:

Κάνω σπίτι αντί χτίζω σπίτι,

κάνω οικογένεια αντί δημιουργώ οικογένεια,

κάνω λεφτά αντί αποκτώ λεφτά,

κάνω παιδιά αντί αποκτώ παιδιά,

κάνω εγχείρηση αντί εγχειρίζομαι,

κάνω ερώτηση αντί ερωτώ,

κάνω τον τρελό ή καλό ή κακό αντί προσποιούμαι ή υποδύομαι τον τρελό,

κάνω πίσω αντί οπισθοχωρώ,
κάνω ζημιά αντί προκαλώ ζημιά,
κάνω μπάνιο αντί κολυμπώ,
κάνω τραπέζι αντί τραπεζώνω,
κάνω εκλογές αντί διεξάγω εκλογές,
κάνω εντύπωση αντί εντυπωσιάζω,
κάνω τσιγάρο αντί καπνίζω,
κάνω κάτι γνωστό αντί γνωστοποιώ
κάνω γυμναστική αντί γυμνάζομαι.
Κάνω πλάκα αντί αστειεύομαι.

Έτσι ακούμε ακαλαίσθητες προτάσεις όπως:

Ο γιατρός μ' έκανε καλά, αντί με θεράπευσε.

Έκανε πολλούς αγώνες για να κερδίσει... αντί αγωνίστηκε ή διεξήγαγε πολλούς αγώνες...

Να σημειώσουμε πως η λεξιλογική αυτή ισοπέδωση είναι κατά κανόνα μεταφορά στην γλώσσα μας της παγκοσμιοποιημένης λέξης «do», που έχει εισαχθεί στην ελληνική μέσα από άθλιες ως πρόχειρες και κακοπληρωμένες μεταφράσεις, από ξενικές μιμήσεις και αξιολύπητες διαφημίσεις.

Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η καλπάζουσα αυτή επέκταση των ξενισμών στην γλώσσα μας; Δύο χώροι μπορούν να λύσουν ή να απαλύνουν τουλάχιστον το πρόβλημα, το σχολείο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μαζί με τον έντυπο γενικά λόγο (βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες). Το σχολείο και δη το δημοτικό είναι φύσει και θέσει ο θεματοφύλακας των τιμαλφών αξιών του Γένους μας και κυρίως του γλωσσικού μας πλούτου. Αντί όμως η εκπαίδευση να είναι θύλακας αντιστάσεως στην γλωσσική υποβάθμιση, απέβη συντελεστής της.

Δημήτρης Νατσιός
δάσκαλος-Κιλκίς